

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Dr. Orosz Judit

A „vádalku”, avagy a tárgyalásról lemondás a magyar büntetőeljárásban

A tárgyalásról lemondás a magyar büntetőeljárás merőben új jogintézménye, melyet az 1999. évi CX. törvény iktatott be az 1973. évi I. törvénybe és melyet a jelenleg hatályos Be. is tartalmaz. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkével összhangban Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XXVIII. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy *mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. A (2) bekezdés alapján senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.* Ennek megfelelően a Be. 3. § alapján *mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádról bíróság döntsön. Bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani, és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult.* A fent megfogalmazott alapelvekből következően a terheltnek joga van a tárgyaláshoz, azonban ezen külön eljárás lehetővé teszi, hogy erről a jogáról a terhelt lemondjon. Fontos már itt kiemelni, hogy ez a különleges eljárás nem a bírósági eljárás egészéről, hanem csak a tárgyalásról való lemondást teszi lehetővé.

Bevezetését - ahogy azt a törvény miniszteri indokolása is kifejti - az eljárás gyorsítása és a bíróságok tehermentesítése adott okot.

A hatályos szabályozás

A Be. XXVI. Fejezete tartalmazza a tárgyalásról lemondás alapján folytatott külön eljárás szabályait, amely lehetőséget ad a terhelt beleegyezése és az ügyész indítványa esetén az ügy nyilvános ülésen, bizonyítás mellőzésével történő elbírálására.

A tárgyalásról lemondás alkalmazhatóságának együttes feltételei a következők:

1) a nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény (Ennek vizsgálatakor a Btk. Különös Részében meghatározott büntetési tételkeretek az irányadóak. Együttműködő terhelt esetén - azzal szemben, aki a bűncselekményt bünszervezetben követte el - nyolcévi szabadságvesztéssel súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén is helye van);

2) a terhelt a bűnösségre is kiterjedő, ténybeli feltáró jellegű beismerő vallomást tett;

3) a terhelt a tárgyalás tartásának jogáról lemond (A terhelt, ha a nyomozás során beismerő vallomást tett, akkor azonnal bejelentheti a tárgyalásról való lemondási szándékát, aminek legkésőbb a vádirat kézbesítésétől számított 15 napig van helye. A beismerő vallomás és - értelemszerűen - a tárgyalásról való lemondást tartalmazó terhelti nyilatkozat visszavonható.);

4) a terhelt és az ügyész között egy írásbeli megállapodás jön létre (A Be. rögzíti a megállapodás kötelező tartalmi elemeit: a terhelt által beismert cselekmény leírását, a Btk. szerinti minősítését, az ügyész és a terhelt nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy milyen nemű és mértékű, illetőleg tartamú büntetést, illetve intézkedést vesz tudomásul. A megállapodásban a büntetés, illetve intézkedés mértékének, tartamának alsó és felső határát kell rögzíteni.);

5) ügyészi indítvány (a magánvádló és pótmagánvádló ilyen tartalmú indítványt nem terjeszthet elő);

6) a feltételek együttes fennállása esetén sem alkalmazható a XXVI. Fejezetben írt eljárás fiatalokú terheltekkel szemben, illetve ha a terhelt a bűncselekményt bünszervezetben követte el, kivéve az együttműködő terheltet.

Az ügyész eljárása

A feltételek megléte esetén az ügyész a gyanúsított személyét és az elkövetett bűncselekmény jellegét figyelembe véve indítványozhatja a tárgyalásról lemondás eljárás alkalmazását. Általában akkor célszerű az ügyésznek ilyen tartalmú indítványt előterjeszteni, ha a vádlott beismerő vallomása összhangban van a beszerzett többi bizonyítékkal, és ezzel a tárgyaláson lefolytatandó terjedelmes bizonyítási eljárás mellőzhetővé válik. Figyelemmel kell lenni arra is, ha a gyanúsított oldalán mutatkozó enyhítő körülmények indokoltá teszik-e a Btk. 87/C. §-ában meghatározott lényegesen enyhébb büntetési tételkeretek alkalmazását. A miniszteri indoklás szerint nem mellőzhető annak a vizsgálata, hogy a kiszabható büntetés (kedvezményes) felső határa elegendő-e a büntetési célok eléréséhez. Nem célszerű ilyen indítvány előterjesztése abban az esetben sem, ha az ügyben zárt tárgyalás elrendelése valószínűsíthető.

Nincs akadálya annak, hogy az ügyész több bűncselekmény miatt folyó eljárásban is indítványozza a nyilvános ülésen történő elbírálást, amennyiben a feltételek mindegyik cselekményre fennállnak. Hasonlóképpen több vádlott esetében is tehet az ügyész ilyen indítványt, amennyiben a szükséges feltételek valamennyi vádlott tekintetében fennállnak.

Az ügyész mérlegelési jogkörébe tartozik tehát az ügy nyilvános ülésen történő elbírálásának indítványozása, feltéve azonban, hogy a terhelt kezdeményezze ezen intézmény alkalmazását. Arra is lehetőség van, hogy a terhelt bár a nyomozás során nem tett beismerő vallomást, illetve a beismerő vallomást tett terhelt nem kezdeményezte az ügy nyilvános ülésen történő elbírálását, ezzel a lehetőséggel a vádirat közzlése után, - a kézbesítéstől számított tizenöt napon belül - éljen. Ez esetben az ügyész, ha esélyt lát a kezdeményezés elfogadására, akkor a terheltet meghallgatja. A

meghallgatáson, ha a terhelt beismerő vallomást tesz, és az ügyész a mérlegelésének eredményeképpen indokoltnak tartja, akkor haladéktalanul indítványt tesz az ügynek nyilvános ülésen történő elbírálására. Erről a terheltet azzal tájékoztatja, hogy az eljárásban védő részvétele kötelező, szükség esetén gondoskodik védő kirendeléséről.

Amennyiben az ügyész nem tesz indítványt az ügynek nyilvános ülésen történő elbírálására, akkor a terhelt kezdeményezéséről a bíróságot nem tájékoztathatja, mert az ilyen tájékoztatás a bíróság döntését befolyásolhatná. Ezen túl az ezzel összefüggésben keletkezett iratokat - beleértve az ügyészi meghallgatáson tett beismerő vallomást - nem nyújthatja be a bírósághoz.

Az ügyész és a terhelt között létrejött megállapodást írásba kell foglalni, mely tartalmazza:

- a) a terhelt által elismert bűncselekmény leírását,
- b) a cselekmény Btk. szerinti minősítését,
- c) az ügyész és a terhelt nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy milyen nemű, mértékű és tartamú büntetést, illetve intézkedést vesz tudomásul.

Az ügyész az ügynek nyilvános ülésen történő elbírálásra vonatkozó indítványát nem vonhatja vissza. Ha utóbb felmerült körülmények alapján a vádlottal szemben súlyosabb bűncselekmény miatt, vagy más bűncselekmény miatt is vádat kell emelni, akkor indítványozza az ügy tárgyalásra utalását.

A bíróság eljárása

Az ügyészi indítvány esetén a bíróság mérlegeli a feltételek fennállását, és ha azok fennállnak, akkor az ügyet az ügy iratainak bírósághoz való érkezését követő 60 napon belül nem tárgyalásra, hanem nyilvános ülésre tűzi ki. Amennyiben a bíróság azt állapítja meg, hogy az ügyészi indítvány alaptalan (a vádlott nem tett beismerő vallomást, nem mondott le a tárgyalásról, illetve a törvény a vád tárgyává tett bűncselekményt nyolcévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetéssel bünteti) akkor az általános szabályok szerint nem tart nyilvános ülést, hanem az ügyet tárgyalásra utalja. A bíróságot tehát az ügy nyilvános ülésen történő elintézésére vonatkozó indítvány nem köti. Ha a bíróság a körülmények vizsgálata alapján azt állapítja meg, hogy nincs helye a tárgyalásról lemondásnak, akkor az ügyet

tárgyalásra utalja. Amennyiben a bíróság az ügyet tárgyalásra utalja, a végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.

Természetesen a beismerő vallomás és az iratok tartalma alapján is juthat a bíróság arra a következtetésre, hogy a vádlottal szemben az eljárást megszüntetheti. Ezzel van összefüggésben a Be azon megfogalmazása, hogy a nyilvános ülésen hozott ítélettel a vádlott bűnösségét megállapíthatja, és vele szemben büntetést szabhat ki. Következésképpen a XXVI. Fejezetben írt eljárás alkalmazásából önmagában még nem következik sem a büntetőjogi felelősség kötelező megállapítása, sem a büntetés kiszabásának kötelező alkalmazása. Mindezen túl büntetés kiszabása helyett ebben az eljárásban is sor kerülhet akár intézkedés alkalmazására is.

A tárgyalásról való lemondás esetén a nyomozásnak és a vádemelésnek a szabályai azonosak az általános rendelkezésekkel, az eltérés csak a bírósági szakaszban mutatkozik. Ennek lényege a következő:

- a bíróság egyesbíróként jár el;
- tárgyalás helyett nyilvános ülést tart;
- az ügyész és a védő részvétele kötelező;
- a bizonyítási eljárás a bíróságnak a vádlott általi kihallgatására korlátozódik, míg az ügyésznek és a védőnek csak felszólalási joga van;
- a bűnösség megállapítása a vádlott beismerő vallomásán és a nyomozati iratok ismertetésén alapul;
- a bíróság a nyilvános ülés során - fő szabályként - vagy tárgyalásra utalja az ügyet vagy bűnösséget megállapító és szankciót tartalmazó ítéletet (határozatot) hoz;
- a bíróság a polgári jogi igényt nem utasíthatja el, de annak nincs akadálya, hogy a annak érvényesítését egyéb törvényes útra utasítsa.
- fellebbezésnek csak a vádtól eltérő tényállás megállapítása, a minősítés, a szankció kiválasztása és mértéke, valamint a járulékos kérdések (polgári jogi igény, bűnjelekről, bűnügyi költség viseléséről való rendelkezés) körében van helye.

A nyilvános ülésen az ügyész a vád ismertetésével egyidejűleg szóban is előterjeszti az ügynek nyilvános ülésen alapuló elbírálásra vonatkozó indítványát. Ezt követően a bíró tájékoztatja a vádlottat a tárgyalásról való lemondás következményeiről, ennek keretében arról is, hogy a bűnösségét a beismerő vallomása és az iratok tartalma alapján megállapíthatja, és ez esetben sem a bűnösség megállapítása, sem a váddal egyező tényállás megállapítása miatt nincs helye fellebbezésnek, csak a büntetés kiszabása körében és a járulékos kérdésekben (bűnjelekről szóló rendelkezés, polgári jogi igény, bűnügyi költség) illeti meg jogorvoslati jog.

A bizonyítási eljárás a vádlott kihallgatásával kezdődik, amit az egyesbíró folytat le. Amennyiben a vádlott a válaszadást megtagadja, akkor a bíróság az ügyet tárgyalásra utalja. Hasonlóképpen jár el abban az esetben is, ha a vallomástételt nem tagadja meg, de tagadja a bűnösségét, illetve a vád tárgyává tett tényeket nem ismeri el.

A nyilvános ülésen nem alkalmazható azon szabály, amely szerint, ha a vádlott a tárgyaláson nem kíván vallomást tenni, akkor a nyomozás során tett vallomását fel kell olvasni. Annak nincs akadálya, hogy ha a vádlott a nyilvános ülésen beismerő vallomást tesz, de az részben ellentétes a nyomozati vallomásával, akkor a bíró elébe tárás után a vallomásai közötti eltérések okát megkísérelje feloldani.

Ennek alapján fogalmazott úgy Fenyvesi Csaba, hogy a tárgyalásról lemondás törvényi feltétele a hatályos szabályozás alapján nem csupán a tárgyalásról való lemondás és a beismerés, hanem a kötelező vallomástétel is. Ez a szabályozás álláspontja szerint nem felel meg a Miranda elveknek, hiszen a vallomás megtagadása nem csökkenti a terhelt beismerésének értékét, amit megtett a nyomozás során akár a nyomozóhatóság, akár az ügyész előtt. Annál inkább nem, mert a bírósági gyakorlat szerint a vallomást megtagadó terhelt nyomozási vallomását bizonyítékként értékeli.

Ha a bíróság a kihallgatás alapján úgy ítéli meg, hogy a vádlott nem képes pontosan felmérni a beismerés és a tárgyalásról lemondás jelentőségét, avagy beszámítási képessége iránt kétely mutatkozik, illetve a beismerés önkéntessége vagy hitelt érdemlősége kétségbe vonható, továbbá, ha a

nyomozás során és a nyilvános ülésen tett vallomások lényegesen eltérnek egymástól, és azok közötti belső ellentétek feloldása nem vezetett eredményre, akkor az ügyet tárgyalásra kell utalnia.

A vádlott kihallgatását a bíró egyedül végzi. A törvény nem tartalmaz rendelkezést arról, hogy a kihallgatást követően az ügyész és a védő intézhet-e kérdést a vádlotthoz, avagy kérdés feltételét indítványozhatják-e. Ugyanakkor az ügyésznek és a védőnek egyaránt felszólalási joga van.

A bíróság a vádlott bűnösségét a nyilvános ülésen elhangzottak, valamint a nyomozás iratai alapján állapítja meg. A törvény nem tartalmaz rendelkezést arról, hogy a nyomozati iratokat milyen módon kell az eljárás tárgyává tenni. Ha a bíróság megítélése szerint az elkövetett cselekmény a vádtól eltérően súlyosabban minősülhet, akkor az ügyet tárgyalásra kell utalnia. A vádlott ugyanis a vádban megjelölt cselekmény és minősítés esetében mond le a tárgyalásról. Ha tehát a bíróság a cselekményt a vádtól súlyosabban minősítene, a tárgyalásról lemondás, mint feltétel, nem áll fenn. Az eltérő minősítés megállapítása a nyilvános ülésen - éppen a bizonyítás elmaradása miatt -, nem mindig lehetséges. Ezért az ügy ebből a megfontolásból is csak tárgyaláson bírálható el. E határozat ellen nincs helye fellebbezésnek.

A nyilvános ülésen hozott ügydöntő határozat ellen fellebbezésnek csak a felmentés, a vádtól eltérő tényállás megállapítása, a vádtól eltérő minősítés, a szankció kiválasztása és mértéke, valamint a járulékos kérdések (polgári jogi igény, bűnjelekről, bűnügyi költség viseléséről való rendelkezés) körében van helye.

A jogintézmény sajátosságaihoz igazodó speciális szabályok érvényesülnek *a másodfokú eljárásban* is. A másodfokú bíróság az ügyész súlyosításra irányuló fellebbezése esetén is a Btk. 85/A. és 87/C. §-ban írt szabályokra figyelemmel szabhatja ki a büntetést, amely az ott megjelölt tételkeretek felső határát nem haladhatja meg. Az eljárás megállapodáson alapuló jellegével összhangban a fellebbviteli eljárásban bizonyos korlátok fogalmazódnak meg, nevezetesen a másodfokú bíróság a bűnösség megállapítása, a váddal egyező tényállás és minősítés esetén a határozatot csak akkor változtathatja meg, ha ez a terheltre nézve kedvezőbb döntéssel jár. Ennek keretében sor kerülhet a felmentésre és

az eljárás megszüntetésére is. Ha a másodfokú bíróság az első fokú bíróság minősítését (a vádlott javára kedvező módon) megváltoztatja, akkor a szankciót illetően is lehetősége adódik a lényegesen enyhébb büntetés, akár intézkedés alkalmazására is.

Az első fokú bírósági eljárásban érvényesülő bizonyítási szabály a másodfokú eljárásban is irányadó, tehát a másodfokú bíróság sem vonhat mérlegelése körébe más bizonyítékot, mint a vádlott beismerő vallomását és a nyomozás iratait.

A másodfokú bíróság hatályon kívül helyezi az első fokú bíróság ítéletét és

- az iratokat az ügyésznek küldi meg, ha az ügyész a XXVI. Fejezet szerinti eljárást a törvényi előfeltételek hiányában;
- az első fokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a bíróság a XXVI. Fejezet szerinti eljárást a törvényi előfeltételek hiányában folytatta le.

Történeti áttekintés

A magyar szabályozás ismertetése után a „vádalku” intézményének történeti áttekintése, illetve a jól működő külföldi példák áttekintése szükséges ahhoz, hogy jobban megértsük ezen jogintézmény hazai „sikertelenségét”.

A „vádalku” mintapéldája, az amerikai plea bargaining

A „vádalku” intézményének gyökerei az angolszász jogrendszerben, ezen belül is elsősorban az USA-ban találhatóak. Az Egyesült Államokban az ügyek túlnyomó többségét (1994-ben az ügyek 91%-át)¹ az ún. bűnösség elismeréses (plea bargaining) eljárásban döntötték el. A vádalkut kezdetben, a XIX. század első éveitől kezdődően jogi szabályozás hiányában, a gyakorlat által kialakított szabályok szerint folytatták le, és csak az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának 1971-ben az ún. Santabello-ügyben

---

¹Révész Judit: A vádalku alkalmazásának tapasztalatai az Amerikai Egyesült Államokban, Jogtudományi Közlöny, 1999/6.

hozott határozatával vált az igazságszolgáltatás elismert elemévé. Elsősorban a bizonyítás nehézségei, a felderítés időigényessége és munkaterhe kényszerítette a közvádlót arra, hogy a beismerő vallomás elérésére törekedjen.² A vádalku intézményének kialakulása összefüggésben áll emellett a vádemelés rendszerével és gyakorlatával is. Az ügyészek a vádemelés és a vád képviselete által az Egyesült Államok érdekeit védik és képviselik, széles diszkrecionális jogkörrel rendelkeznek, és velük szemben az igazságszolgáltatásnak nincs semmilyen felügyeleti vagy felülvizsgálati joga. Így ha az eljárás ésszerű és gyors lebonyolításának érdeke megkívánja, joga van az ügyésznek a vádalku keretében a vádat elejteni vagy enyhébb cselekményben fenntartani. Az ügyész három célból törekszik a vádalkura: a) a vádlottat minél kevesebb energiabefektetéssel ítéljék el, b) az eljárás megszüntetésének és a vádlott felmentésének valószínűsége a minimumra csökkenjen, c) a bíróság az ügyész által is elfogadható büntetést szabjon ki.³

A védők is szívesen bocsátkoznak alkudozásba: a sikeres vádalkut, mint eredményt tudja felmutatni védencének, míg az esküdtszéki tárgyalás kimenetele bizonytalan, annak alapján lényegesen súlyosabb büntetésre van kilátás. Ráadásul a vádalku nem igényel akkora felkészülést, mint a bírósági tárgyalás.⁴

A vádalku eredményét a bíróságnak jóvá kell hagynia, mely szerint formális bizonyítás nélkül, az iratok és a felek előadása alapján megvizsgálja a megegyezés tartalmát. Az USA-ban amennyiben a bíróság elfogadja az egyezés eredményét, a büntetés neme és mértéke tekintetében nem hozhat attól alapjaiban minőségileg eltérő határozatot.

Az USA Legfelsőbb Bírósága határozatban kimondta, hogy mivel a terhelt a bűnösség beismerésével számos alkotmányos jogáról lemond, a beismerés érvényességéhez szükséges, hogy az önkéntes és tudatos legyen, mert különben a due process (méltányos eljárás) alkotmányos elvébe ütközne. A bíróság feladata tehát elsősorban az, hogy a beismerés önkéntességét és tudatosságát vizsgálja.⁵ A bíróság nincs kötve a vádalkuhoz, ha az valamilyen lényeges formai (nem önkéntes beismerés) vagy tartalmi

---

² Révész Judit i.m.

³ Farkas Ákos: Konzenzuális elemek a büntetőeljárásban Magyar jog 1992/8.

⁴ Farkas Ákos: i.m.

⁵ Grmela Zoltán: Vádalku - az amerikai modell, Magyar Jog, 1993/6.

hibában szenved (a beismert vád nem megalapozott), illetve ha az egyezségben foglaltak a közösség érdekeit sértik.

Ha az egyezséget akár az ügyész, akár a terhelt megszegi, a másik fél mentesül a vállalt kötelezettség alól. Ha az ügyész szegi meg az egyezséget, a terhelt beismerő vallomását visszavonhatja, azt a későbbiek során nem lehet a terhére figyelembe venni (sem büntető, sem polgári perben). Ha pedig a terhelt nem teljesíti a megállapodásban foglaltakat, az ügyészt nem köti ajánlata, visszatérhet az eredeti vádhoz.

A vádalkut sikeressége mellett azonban több kritika is éri, így a bírákat és az ügyészeket azért bírálják, mert munkaterhük csökkentése érdekében méltánytalanul enyhe büntetésekkel sújtják a bűncselekmények elkövetőit. Jól példázza ezt az ún. „Unabomber” eset⁶, amikor egy sorozatgyilkossal a vád olyan vitatható vádalkut fogadott el, amely révén a gyilkos megmenekült a halálbüntetéstől. Az ügyészek az ügyben arra a véleményre jutottak, hogy értékesebb egy biztos életfogytig tartó szabadságvesztést elrendelő ítélet, mint a halálbüntetést elrendelő határozat, amelynek elérése sokkal kétségesebb volt.⁷

Ugyanakkor mindenki elismeri, hogy a vádalku az amerikai jogrendszer szerves része, és alkalmazásának gyakorisága növekvő tendenciát mutat.

A kontinentális jogrendszerek „vádalku” intézményei

Az angolszász jogrendszerek mellett a kontinentális jogrendszerekben is szükségessé vált az igazságszolgáltatás egyszerűsítését és a bíróságok tehermentesítését szolgáló jogintézmények bevezetése.

---

⁶ Robert W. Ogren: Az óvadék ellenében történő szabadlábra helyezés és a vádalku (lemondás a tárgyalásról) az Egyesült Államokban

⁷ Nagy Anita: Lemondás a tárgyalásról történeti fejlődése Sectio Juridica et Politica, Miskolc, TomusXXV/1. (2007)

Ennek egyik korai példája **az olasz megoldás**, melyben mind a terhelt, mind az ügyész kezdeményezheti az eljárást, a bíróság elé terjesztésre azonban csak a vád és védelem közös megegyezése esetén van lehetőség. Fontos tény, hogy az olasz vádalkunál a bírónak nincs mérlegelési joga, az indítvánnyal vagy egyetért, vagy egészben elutasítja. A bíró az elé terjesztett akták alapján tehát csak azt vizsgálhatja, hogy a felek ügyét jogilag helyesen ítélték-e meg, illetve az előírányzott büntetés megfelel-e a jogi előírásoknak.⁸

Németországban a vádalku hosszú évek során szokásjogi jelleggel működött. A kialakult eljárási rend szerint az alkudozás a formális vádemelés előtt zajlik az ügyész és a védő között. A beismerésért cserébe az ügyész a vádat az elkövető által elkövetett különböző bűncselekmények közül egy cselekményre korlátozza, vagy pedig a tárgyaláson enyhébb büntetés kiszabását javasolja.⁹ Az alkura lehetőség van a tárgyalás menete közben is. A nagy terjedelmű, bonyolult ügyekben, mikor az eljárás nagyon hosszúnak ígérkezik, a vádlott dönthet úgy, hogy a tárgyalás elején, amikor a bíró kihallgatja, még nem tesz beismerő vallomást, de az ügy előrehaladtával azonban az ügy megéri az alkura. A vádalku annak ellenére, hogy széles körben elterjedt, nem része a büntetőeljárás törvényének. A Legfelsőbb Bíróság azonban az így létrejött megegyezés törvényessége mellett szállt síkra azzal, hogy helyt adott a fellebbezésnek abban az esetben, mikor a bíróság ítéletében túllépte a büntetési tételnek azt a határát, melyet a megegyezés alkalmával ígért.¹⁰

A hazai szabályozás hiányosságai

A magyar eljárásjogi szabályozás és a jól működő angolszász és egyes kontinentális jogrendszerek „vádalkuként” funkcionáló intézményének szabályozását összevetve jól látható, hogy miben rejlik ezen jogintézmény hazai „sikertelenségének” oka.

1./

---

⁸ Pusztai László: Az új olasz büntetőeljárás törvény a hazai kodifikáció nézőpontjából. Magyar Jog, 1991/4.

⁹ Hermann Joachim: A büntetőeljárás reformja Kelet-és Nyugat-Európában. Magyar Jog, 1993/6.

¹⁰ Kertész Imre i.m.

Amíg az angolszász jogrendszerben a vádalku a **bűncselekmény súlyára való tekintet nélkül** alkalmazható, addig hazánkban a jogalkalmazónak vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy a bűncselekmény súlyát tekintve, megfelel-e a törvényi követelményeknek. E tekintetben a Btk. különös részében az egyes tényállásoknál szereplő büntetési tételek jelentik a kiindulási alapot, mely objektíve eldönthető. A büntetési tétel azonban arra enged következtetni, hogy nem kifejezetten a csekély súlyú bűncselekmények megoldását hivatott elősegíteni a jogintézmény, hanem a jelentősebb büntetési tételt is kilátásba helyező bűncselekmények esetén is alkalmazható lenne. Ennek a lehetőségnek az alkalmazása azonban - főleg egy jelentősebb súlyú bűncselekmény esetén - nyilván sokban függ az ügyési mérlegelés eredményétől. E körben érdemes kiemelni a Legfőbb Ügyészség 2008-ban a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárások törvényességének vizsgálatáról készített összefoglaló jelentésének alábbi megállapítását:

Az ügyész felelőssége azonban kiemelkedő, hiszen az állam büntetőjogi igényének érvényesítőjeként, a büntetési célok szem előtt tartásával kell mérlegelnie azt, hogy a beismerő vallomásnak, a terhelt személyének, és a bűncselekmény tárgyi súlyának figyelembe vételével elfogadhatja-e a tárgyaláson folytatandó bizonyítási eljárás mellőzését, és elegendő-e a csökkentett büntetési tételkeret figyelembe vételével kiszabható büntetés.

Nyilvánvalóan a Legfőbb Ügyészség ilyen tartalmú megfogalmazása nem hat ösztönzőleg az eljáró ügyészre, hogy egy esetleg jelentősebb súlyú bűncselekmény esetén engedjen az anyagi igazság érvényre juttatásának az elvéből, és a terhelt kezdeményezése alapján egy az általában alkalmazandó büntetési keretnél kedvezőbb büntetési tételkeretet alkalmazó eljárást indítványozzon.

Az angolszász jogrendszerben a vádalku nemcsak a büntetési nemben és mértékben való megállapodást, hanem **a bűncselekményben való megállapodást** is jelenti. Gyakran előfordul, hogy a terheltet nem abban a bűncselekményben mondják ki bűnösnek, amit elkövetett, hanem annál enyhébben.

Bár a magyar szabályozás is rögzíti azokat az enyhébb büntetési tételkereteket, amelyeket tárgyalásról lemondás esetén alkalmazni kell, de az angolszász és egyes kontinentális jogrendszerekben is lényegesen nagyobb kedvezményeket kaphatnak a beismerő vallomást tevő terheltek. A magyar

szabályozás által nyújtott enyhébb büntetési tételkeretek nem nyújtanak valódi kedvezményt az alkotmányos jogainak korlátozását vállaló terheltnek, főleg ha figyelemmel vagyunk arra, hogy a bíróságok gyakorlata alapján a büntetéseket jelenleg az alsó határhoz közel határozzák meg a bűncselekmények jelentős részénél. BALLA Péter szerint, aki egy ilyen mértékben enyhébb büntetésért feláldozza a reális védekezés lehetőségét, és beismerő vallomást tesz, az „*valószínűleg elmebeteg, így ez okból egyébként sem büntethető.*”¹¹ Ráadásul a terhelt a tagadása és az eljárás elhúzására irányuló egyéb magatartásával elérheti, hogy a jelentős időmúlásra tekintettel is enyhébb büntetést kaphat, amely enyhítő körülmény a tárgyalásról lemondás esetén értelemszerűen szóba sem jöhet.

Egy a legalitás elve alapján berendezkedett országban nehezen képzelhető el egy a tényállásra is kiterjedő alkut magába foglaló jogintézmény, de megfontolásra érdemes, hogy külföldi jogrendszerben jól működő, további kedvezményként megjelenő szabályokból a magyar szabályozás is átvehetne: *a büntetett előélethez fűződő hátrányos következmények alóli kiemelés elítélés esetén is, a bűnügyi költség elengedése, a büntetés-végrehajtási fokozatok enyhítése, illetve a büntetési tételkeretek további csökkentése is megfontolandónak tűnik.*

2./

Nincs benne a jogi köztudatba az intézmény. Az ügyész az esetek jelentős részében nem is találkozik a vádlottal, így lényegében a védő és a nyomozóhatóság mozdíthatná elő ezeket az eljárásokat. Ám *a nyomozóhatóság* nem érdekelt az eljárásban, hiszen a tárgyalásról lemondás csak a tárgyalási szakot gyorsítja, a nyomozatit nem. A vádlott teljes körű beismerése és a tárgyalásról lemondás kezdeményezése esetén is köteles a nyomozóhatóság az egyéb bizonyítékokat beszerezni.

---

¹¹ BALLA Péter: Vádalku helyett büntetőparancs, Magyar Jog 1992/11.

A törvény értelmében a külön eljárást a terheltnek kell kezdeményeznie. A jogintézmény alkalmazási feltételeiből következik, hogy abban az esetben, ha védő nem vesz részt az eljárásban (védői kötelezettséget csak attól a pillanattól kezdve ír elő a törvény, amikor az ügyész megteszi indítványát az ügy nyilvános bírósági ülésen való megtételéről) a terheltnek önállóan kell döntenie arról, hogy tesz-e beismerő vallomást és kezdeményezi-e ügyének nyilvános ülésen való elbírálását.

A védő sem irányítja a terhelteket ebbe az irányba, mert - lévén hogy a bíró nem vesz részt a megállapodás megkötésében - a bizonytalansági tényező is ellene szól, másrészt nyilván magasabb munkadíj érhető el az elhúzódó tárgyalások során.

3./

Nincs összhangban ez **az ügyészi mentalitással** sem. Az ügyész, mint a vádhatóság képviselője az anyagi igazságosság érvényre juttatására törekszik valamennyi bűncselekmény kapcsán. S bár itt egy az ügyész és a terhelt között létrejövő megállapodáson nyugvó konszenzuális elemet próbál meg a jogalkotó beépíteni az eljárásba, félő, hogy az ügyész „hatalmi túlsúlyából” kiindulva az eljárás az ügyész egyoldalú ajánlatává válik.

Emellett ebben az eljárásban az ügyésznek jóval nagyobb a felelőssége, hiszen mérlegelnie kell azt, hogy a beismerő vallomásnak, a terhelt személyének, és a bűncselekmény tárgyi súlyának figyelembe vételével elfogadhatja-e a tárgyaláson folytatandó bizonyítási eljárás mellőzését, és elegendő-e a csökkentett büntetési tételkeret figyelembe vételével kiszabható büntetés. Ha ugyanis a törvényben meghatározott feltételek fennálltak, a bíróság már csak a csökkentett büntetési keretek között szabhat ki büntetést.

Nincsen kialakult gyakorlata a terheltekkel való alkudozásnak, míg ha az jóval szűkebb körű is, mint az angolszász jogrendszerek esetében. Az alkura való hajlandóság és képesség meglehetősen szubjektív tényezőkön múlik, így egyes ügyészségek gyakorlata között nagy különbség alakulhat ki. Pedig az egységesen kialakított, vagy legalábbis egységesen kimunkált elvek alapján működő gyakorlat különösen fontos a korrupció látszatának elkerülése érdekében is.

Az ügyészségnek a tárgyalásról lemondással kapcsolatos álláspontját jól kifejezésre juttatja a Legfőbb Ügyészség által 2008-ban a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárások törvényességének vizsgálatáról szóló tanulmányban megjelent alábbi megállapítása:

A bíróság az általános büntetés kiszabási elvek szerint enyhítő körülménynek minősíti a terhelt beismerő vallomását, amely tehát ily módon már értékelést nyer a terhelt javára a büntetés kiszabása során. Ha ehhez a beismerő vallomáshoz, további, a büntető igény érvényesítése szempontjából jelentőséggel bíró körülmény nélkül a csökkentett büntetési tételkeret szerinti büntetés kiszabás lehetőségét is biztosítjuk, úgy a terheltet kétszeres előnyhöz juttatjuk, amely nyilvánvalóan nem megengedhető, és méltánytalan is azokkal a terhelttekkel szemben, akik élnek a törvény adta jogukkal, és tagadnak, vagy nem tesznek vallomást.

Rontotta az ügyészek alkupozícióját a 2010. évi CLXI. törvény is, amely a vádirat részévé tette a büntetés kiszabására vagy az intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványt. Amíg ugyanis ennek hiányában a bizonytalansági tényező a vádlottat a megállapodás irányába mozdítaná, így ez a tényező is megszűnt. Ezt Fürcht Pál Zsolt a tárgyalásról lemondásról írt vázlatában az alábbiak szerint határozta meg. Ha a Neumann János által lefektetett játékelmélet oldaláról közelítjük meg a terhelt pozícióját, akkor azt mondhatjuk, hogy amióta az ügyésznek nem a tárgyalás végén, hanem a vádiratban kell megtennie a büntetési nemre vonatkozó indítványt a játékosok (ügyész és terhelt/védő) között nincs kooperáció, a játék zéró összegű. (zéró összegű játék: a játékosok csak egymás kárára növelhetik a nyereségüket.)

Gyakorlati példával ez azt jelenti, hogy az ügyész indítványának ismeretében megszűnik az az információhiányos bizonytalansági helyzet, ami a terheltet a beismerés irányába hajtaná. Nyilvánvalóan a büntetési tétel a lehető legfontosabb kérdés a terheltnek szemében. Ha az ügyész felfüggesztett szabadságvesztést javasol, akkor a vádlott a tagadásával elérheti - bizonyítottság hiányában - a felmentést, de legrosszabb esetben is csak a felfüggesztett büntetéstől tart. Végrehajtható szabadságvesztés indítványozása esetén a tagadás tűnhet az egyetlen jó megoldásnak, mert ezzel vagy eléri a bizonyítatlanságot, vagy nagy valószínűséggel „ülni fog”.

4./

A magyar szabályozás nagy hiányossága, hogy a bíró nem vesz részt a megállapodásban. KIRÁLY Tibor professzor szavaival élve, a tárgyalásról lemondás nem „szükségképpen” útja az igazságszolgáltatásnak, még akkor sem, ha az ügyész és a terhelt között étre is jött a megállapodás.¹¹ A felek között megkötött megállapodás és az ügyész indítvány ellenére is tárgyalásra utalás történik:

- ha a vádlott a vallomástételt a tárgyaláson megtagadja;
- a terhelt beszámítási képessége, beismerésének önkéntessége, vagy hitelt érdemlősége iránt ésszerű kételyek merülnek fel;
- a vádlott vallomása a nyomozás vagy az ügyész előtt tett vallomásától lényegesen eltér;
- ha a vádtól eltérő súlyosabb minősítés látszik megállapíthatónak.

A jelenlegi szabályozás közepette, ahol lényegében a bizonytalan helyzet mielőbbi lezárása az egyetlen tényleges előnye a terheltnek az eljárásból, a bíró távolmaradása a megállapodástól, illetve annak lehetősége, hogy azt felülbírálja, lényegében olyan fokú bizonytalanságban tartja a terheltet, hogy nehéz elképzelni azt a helyzetet, amikor a terhelt, vagy a védelmét ellátó ügyvéd ebben látná a legjobb megoldást a terhelt részére.

Összegzés

A történeti kitekintés és a hazai szabályok ismertetése alapján jól látszik, hogy a klasszikus értelemben vett „vádalku” nem létezik a magyar jogrendszerben. A legalitás elve alapján berendezkedett országban nehezen is képzelhető el egy a tényállásra is kiterjedő alkut magába foglaló jogintézmény.

Mindemellett azonban ki kell emelni, hogy amennyiben valóban sikerülne élővé tenni a jogintézményt, az a bíróság válláról jelentős munkaterhet vehetne le. Akár egyetlen nyilvános ülésen lezárulhatna az ügy, a konszenzus miatt pedig aligha lehet fellebbezésre számítani. A bíróság így egyértelműen időt és pénzt spórolhatna meg.

A terhelt ténylegesen az eljárás alanyává válhatna, hiszen maga is részt vehetne az eljárás formájának meghatározásában, ráhatása lenne a büntetési tételkeretre, és a beismeréséért cserébe - az ezzel a lehetőséggel nem élő terheltektől eltérően - egyéb kedvezményekben is részesülhetne.

Felhasznált irodalom

- 1) BALLA Péter: *Vádalku helyett büntetőparancs*, Magyar Jog 1992/11.
- 2) FARKAS Ákos: *Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban Magyar jog 1992/8.*
- 3) FENYVESI Csaba - HERKE Csongor - TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004.
- 4) Fenyvesi Csaba: *A védőügyvéd Dialóg-Campus, Bp-Pécs, 2002*
- 5) GRMELA Zoltán: *Vádalku - az amerikai modell*, Magyar Jog, 1993/6.
- 6) HERKE Csongor: *Megállapodások a büntetőperben*, Monográfia, Pécs, 2008.
- 7) Hermann Joachim: *A büntetőeljárás reformja Kelet-és Nyugat-Európában*. Magyar Jog, 1993/6.
- 8) KELEMEN Ágnes: *A vádalku illetve megegyezés az Amerikai Egyesült Államok igazságszolgáltatásában*. Magyar Jog 1990/10.
- 9) KERTÉSZ Imre: *Megállapodás az elkövetővel*, Rendészeti Szemle, 1993/10.
- 10) KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*, Osiris Kiadó Budapest, 2008
- 11) NAGY Anita: *A büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban*. Bíbor Kiadó Miskolc 2008
- 12) Nagy Anita: *Lemondás a tárgyalásról történeti fejlődése Sectio Juridica et Politica, Miskolc, TomusXXV/1. (2007)*
- 13) NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Korona Kiadó, 2004.
- 14) Pusztai László: *Az új olasz büntető eljárási törvény a hazai kodifikáció nézőpontjából*. Magyar Jog, 1991/4.
- 15) RÉVÉSZ Judit: *A vádalku alkalmazásának tapasztalatai az Amerikai Egyesült Államokban*, Jogtudományi Közlöny, 1999/6.

- 16) Robert W. Ogren: *Az óvadék ellenében történő szabadlábra helyezés és a vádalku (lemondás a tárgyalásról) az Egyesült Államokban*
- 17) TARR Ágnes: *A vádalku szabályozásának egyes kérdései az Egyesült Államokban és Magyarországon*, In. Doktoranduszok Fóruma Miskolc, 2004. november 4. Állam-és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa
- 18) TARR Ágnes: *A vádalku szabályozásának egyes kérdései*, In.: Tanulmányok Dr. Kováts Andor Professor születésének 120. évfordulójára, Debrecen 2004. (Szerk. Szabó Krisztián.)
- 19) a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény Kommentárja
- 20) Fürcht Pálnak „A tárgyalásról való lemondás” című előadásához írt vázlata